

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Είναι πιθανόν η μελέτη των προηγούμενων κεφαλαίων να έχει δημιουργήσει στον αναγνώστη την εσφαλμένη εντύπωση πως οι αρχές και οι τεχνικές της αρχειονομίας αρκούν, για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των αρχείων. Συχνά άλλωστε έχουμε την τάση να αποδίδουμε την κακή αρχειακή οργάνωση μιας χώρας ή μιας υπηρεσίας σε ένα μόνο παράγοντα, όπως η έλλειψη κτιρίου, η έλλειψη αρχειακής εκπαίδευσης, η έλλειψη εγχειριδίου, η έλλειψη χρημάτων, η απουσία θεσμικού πλαισίου κ.ο.κ. Ωστόσο αυτές οι προσεγγίσεις είναι ελλιπείς και για αυτό το λόγο εσφαλμένες.

Η διαχείριση των αρχείων, είτε συμβαίνει σε επίπεδο προσωπικό είτε σε κάποια υπηρεσία είτε σε εθνικό επίπεδο, απαιτεί την κινητοποίηση πολλών στοιχείων, προκειμένου να τελεσφορήσει. Αυτά τα επιμέρους στοιχεία καθώς και οι ιδιαίτερες σχέσεις τους απαρτίζουν ένα αρχειακό σύστημα¹. Για τις ανάγκες του εγχειριδίου και προκειμένου να γίνουν καλύτερα κατανοητές από τον αναγνώστη οι πολύ σημαντικές διαφορές που η αρχειονομία παρουσιάζει από χώρα σε χώρα καθώς και ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο γίνεται αντιληπτή σε κάθε κοινωνία, θα εξετάσουμε το αρχειακό σύστημα σε εθνικό επίπεδο. Είναι ωστόσο ευνόητο πως τα συμπεράσματα με την κατάλληλη αναγωγή ισχύουν και για τα χαμηλότερα επίπεδα.

1. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ

Εφ' όσον το αρχειακό σύστημα γίνεται αντιληπτό ως μέσο επίλυσης ενός προβλήματος, πρέπει κανείς να περιγράψει με σαφήνεια το είδος και το μέγεθος του προβλήματος. Η προβληματική κάθε χώρας (ή κάθε αρχειακής υπηρεσίας) στον τομέα των αρχείων διαφέρει, διότι διαφέρουν τόσο τα χαρακτηριστικά του αρχειακού υλικού όσο και τα προβλήματα συγκρότησης, διαφύλαξης, επεξεργασίας και προβολής του.

1.1. Τα χαρακτηριστικά των αρχείων

1.1.1. Το μέγεθος των αρχείων

Η ποσότητα των αρχείων ποικίλλει σημαντικά από μία χώρα σε άλλη. Οι διαστάσεις των αρχείων εξαρτώνται από το χρόνο λειτουργίας της δημοσίας διοίκησης και κυρίως από τη δομή και λειτουργία του διοικητικού συστήματος². Οι χώρες του τρίτου κόσμου, πολλές από τις οποίες ανήκουν στον κόσμο της προφορικής παράδοσης, έχοντας αποκτήσει εξαιρετικά πρόσφατα δημόσια διοίκηση διαθέτουν ένα μικρό όγκο αρχειακού υλικού. Το πρόβλημα του όγκου τίθεται κυρίως στις ευρωπαϊκές χώρες οι οποίες έχουν μια μακρά παράδοση στη λειτουργία κεντρικών διοικήσεων³. Ωστόσο η ιλιγγιώδης αύξηση του αρχειακού υλικού φαίνεται πως αποτελεί πλέον κοινό πρόβλημα για όλες τις ηπείρους.

1.1.2. Η ηλικία των τεκμηρίων

Η ηλικία των τεκμηρίων εξαρτάται από την ιστορική παράδοση και συνέχεια. Έτσι τα πολύ παλαιά αρχεία αποτελούν προνόμιο της Ευρώπης⁴. Η επεξεργασία των παλαιών τεκμηρίων εξαιτίας της

ιστορικής και συμβολικής τους αξίας αναδεικνύεται σε μέγιστη προτεραιότητα και απαιτεί έναν ιδιαίτερο επιστημονικό εξοπλισμό: γνώση παλαιογραφίας, διπλωματικής, μεσαιωνικών θεσμών και γλωσσών⁵. Επιπλέον η φύση τους μας υποχρεώνει συχνά να τα επεξεργαστούμε κατά τεκμήριο. Συνεπώς η παρουσία των παλαιών τεκμηρίων αφ' ενός δημιουργήσε σημαντικές αρχειακές «σχολές», αφ' ετέρου ωστόσο αποδείχθηκε εμπόδιο στην ενσωμάτωση του πεδίου των ενεργών αρχείων από την παραδοσιακή αρχειονομία.

1.1.3. Τα φυσικά χαρακτηριστικά

Το υπόστρωμα μάλλον αποτελεί έναν κοινό παράγοντα, καθώς σε όλες τις αρχειακές υπηρεσίες τα περισσότερα αρχειακά σύνολα απαρτίζονται από τεκμήρια τα οποία είναι αποκλειστικά ή κυρίως καταχωρισμένα σε χαρτί. Έτσι το υπόστρωμα γίνεται παράγοντας διαφοράς μόνο στις περιπτώσεις που σημαντικά αρχειακά σύνολα αποτυπώνονται σε υλικό διαφορετικό από το χαρτί.

Τα παλαιά τεκμήρια, τμήμα των οποίων βρίσκεται σε περγαμηνή, απαιτούν ιδιαίτερες φροντίδες σε ό, τι αφορά στην υλική τους προστασία. Οι συλλογές ηχητικών ντοκουμέντων απαντούν στις ιδιαίτερες απαιτήσεις των πολιτισμών της προφορικής παράδοσης. Αποτελούν συχνά τη μοναδική πηγή για την ιστορία των λαών χωρίς γραφή. Είναι χαρακτηριστική η φράση «στην Αφρική κάθε γέροντας που πεθαίνει είναι μία βιβλιοθήκη που καίγεται»⁶.

Τα νεότερα υποστρώματα που εισήγαγαν οι τεχνολογίες της πληροφορικής θέτουν σημαντικά προβλήματα στον επαγγελματία αρχειονόμο και ειδικότερα στην επεξεργασία (ταξινόμηση, περιγραφή, ευρετηρίαση) και στη συντήρησή τους⁷. Αυτή η νέα προβληματική έχει επιπτώσεις και στην αρχειακή θεωρία, καθώς αφ' ενός έθεσε υπό αμφισβήτηση την εφαρμοσιμότητα του αρχειακού δεσμού⁸ και αφ' ετέρου υπογράμμισε τη σημασία της πληροφορίας ως μονάδας της εφαρμοσμένης αρχειονομίας. Τονίστηκε έτσι ο δεσμός που υπάρχει ανάμεσα στην αρχειονομία και στις επιστήμες της πληροφόρησης καθώς επίσης η επαγγελματική και μεθοδολογική συνάφεια του αρχειονόμου με το βιβλιοθηκονόμο και τον τεκμηριωτή (documentaliste).

1.2. Τα ιδιαίτερα προβλήματα συγκρότησης και συντήρησης των αρχείων

Η προβληματική των αρχείων δεν περιορίζεται μόνο στα χαρακτηριστικά του αρχειακού υλικού, καθώς μέρος του προβλήματος συνιστούν και τα πολλά εμπόδια που παρεμβάλλονται κατά τη συγκρότηση και συντήρηση των αρχείων. Τα εμπόδια αυτά είναι εξω-αρχειακά και συνδέονται είτε με τις κοινωνικο-πολιτικές είτε με τις περιβαλλοντικές συνθήκες μιας χώρας⁹.

Ορισμένες χώρες αντιμετωπίζουν δυσεπίλυτα προβλήματα συγκρότησης του αρχειακού τους πλούτου. Αναφερόμαστε στα αρχεία χωρών τα οποία κατακρατούνται από την παλαιά μητρόπολη (με γνωστότερη την περίπτωση της Αλγερίας, η οποία δεν έπαψε ποτέ να διεκδικεί τα αρχεία της από τη Γαλλία), τα αρχεία χωρών οι οποίες προήλθαν από παλαιότερους κρατικούς σχηματισμούς (λ. χ. τα κράτη που μέχρι πρόσφατα απάρτιζαν τη Σοβιετική Ένωση), τα αρχεία λαών οι οποίοι έδρασαν επί μακρόν έξω από τα όρια του σημερινού εθνικού τους χώρου (όπως οι Εβραίοι και οι Έλληνες) και τα

αρχεία τα οποία καταστράφηκαν από δυσμενείς ιστορικές συγκυρίες (όπως στις πρόσφατες περιπτώσεις του Λιβάνου και της Βοσνίας). Επίσης σε ορισμένες χώρες η συντήρηση των αρχείων αποδεικνύεται εξαιτίας των κλιματικών συνθηκών εξαιρετικά δύσκολη: « Στις τροπικές χώρες η συντήρηση με την κυριολεκτική έννοια του όρου προέχει πάνω απ' όλα»¹⁰.

2. ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Με τον όρο Εθνικό Αρχειακό Σύστημα¹¹ εννοούμε τα μέσα τα οποία διαθέτει μια χώρα, προκειμένου να συγκροτήσει¹², να διαφυλάξει, να επεξεργαστεί και να προβάλει¹³ το αρχειακό υλικό της. Κατ' αρχήν ο όρος σύστημα είναι εν μέρει εσφαλμένος, διότι προϋποθέτει το σχεδιασμό, τον ορθολογισμό και τη συντονισμένη δράση, στοιχεία τα οποία κατά γενικό κανόνα είτε απουσιάζουν είτε μόλις αρχίζουν να εμφανίζονται.

Ένα εθνικό αρχειακό σύστημα, για να επιτύχει τους στόχους του, περιλαμβάνει διάφορα στοιχεία, τα οποία σε μεγάλο βαθμό είναι διαπλεκόμενα. Τα στοιχεία αυτά είναι δυνατό να ομαδοποιηθούν σε τέσσερις κατηγορίες: Υποδομή, Θεσμικό Πλαίσιο, Εφαρμοσμένη Αρχειονομία, Αρχειακή Επιστήμη. Επίσης απαραίτητο συστατικό ενός συστήματος αποτελούν η Εκπαίδευση-Επιμόρφωση και οι λοιπές μορφές Επικοινωνίας των γνώσεων, οι οποίες τροφοδοτούν την αρχειονομία τόσο ως επάγγελμα όσο και ως επιστημονικό κλάδο. Η διάρθρωση των τεσσάρων κατηγοριών έχει τη μορφή μιας πυραμίδας της οποίας το ανώτερο τμήμα, η θεωρητική και εφαρμοσμένη αρχειονομία, στηρίζεται στη βάση των θεσμών και των πόρων. Όσο πιο στέρεη είναι η βάση, τόσο πιο αποτελεσματικό είναι το σύστημα.

2.1. Υποδομή

2. 1. 1. Εξοπλισμός

Ο εξοπλισμός υποστηρίζει πολλές εργασίες, τόσο αρχειονομικές όσο και αμιγώς διοικητικές, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε μία αρχειακή υπηρεσία. Ο ρόλος του είναι καθοριστικός για την αποθήκευση, την προληπτική συντήρηση και αποκατάσταση και τέλος την αναπαραγωγή των τεκμηρίων . Εξάλλου η πληροφορική παίζει ένα ρόλο καθοριστικό τόσο στην επεξεργασία όσο και στην προβολή των αρχείων και των αρχειακών εργασιών. Το κτίριο είναι απαραίτητο, για να ικανοποιηθεί η στοιχειώδης λειτουργία ενός αρχειακού συστήματος: η ασφαλής φύλαξη των τεκμηρίων¹⁴. Το κτίριο έχει και μία συμβολική σημασία, καθώς η εικόνα του είναι σε μεγάλο βαθμό η εικόνα των αρχείων στο εσωτερικό της χώρας και η εικόνα των αρχείων της χώρας στο εξωτερικό. Οι λύσεις για την κατασκευή ενός αρχείου είναι ποικίλες¹⁵ και εξαρτώνται αφ ' ενός από την ποσότητα και το είδος (ή τα είδη) του υποστρώματος των τεκμηρίων και αφ' ετέρου από τους διατιθέμενους πόρους¹⁶. Η αρχιτεκτονική σύλληψη βέβαια του κτιρίου εξαρτάται όχι μόνο από την εικόνα που η αρχειακή υπηρεσία θέλει να προβάλει αλλά και από τις κλιματικές συνθήκες.

2.1.2. Οικονομικοί πόροι

Οι οικονομικοί πόροι, οι οποίοι καθορίζουν το εύρος του ανθρώπινου

δυναμικού αλλά και της υλικοτεχνικής υποδομής, είναι το απαραίτητο στοιχείο για την ύπαρξη και λειτουργία ενός αρχειακού συστήματος. Είναι περιττό να αναπτύξουμε τις διαφορές ανάλογα με τη χώρα στο διατιθέμενο ποσό για την οργάνωση των αρχείων, τις πηγές προέλευσής του και την κατανομή του 17. Ωστόσο η αναζήτηση πόρων είναι ο κοινός παρονομαστής στις αρχειακές υπηρεσίες όλου του κόσμου¹⁸.

2.2. Θεσμικό πλαίσιο

2.2.1. Εθνική αρχειακή υπηρεσία

Στις περισσότερες χώρες η δημιουργία μίας αρχειακής υπηρεσίας εθνικής εμβέλειας συνιστά το πρώτο βήμα για τη δημιουργία ενός συστήματος¹⁹. Η ίδρυσή της σηματοδοτεί το πέρασμα από τον αυτοσχεδιασμό στην προγραμματισμένη δράση, από τις μεμονωμένες ενέργειες στη συνολική παρέμβαση και από την ιδιωτική πρωτοβουλία στην κρατική παρέμβαση.

Όντας η πλέον σημαντική αρχειακή υπηρεσία μιας χώρας, ασκεί μια δεδομένη επιρροή στο σύνολο της αρχειακής κοινότητας. Πέρα από τις αρμοδιότητες τις οποίες της έχει παραχωρήσει ο νόμος (σύνταξη εγκυκλίων, οικονομική και τεχνική βοήθεια στις υπόλοιπες αρχειακές υπηρεσίες), ο τρόπος λειτουργίας της καθώς και οι λύσεις που έχει υιοθετήσει απέναντι στα διάφορα προβλήματα καθίστανται αυτόματα σημείο αναφοράς και υπόδειγμα για τους υπολοίπους.

Η εθνική αρχειακή υπηρεσία μετά την ίδρυσή της έχει ανάγκη από οικονομική βοήθεια, υλικοτεχνικό εξοπλισμό και ανθρώπινο δυναμικό καθώς και από ένα θεσμικό πλαίσιο, προκειμένου να λειτουργήσει. Τα στοιχεία αυτά είναι καθοριστικά για τη μετατροπή της υπηρεσίας σε ένα δίκτυο αρχείων σε ολόκληρη τη χώρα.

Η οργάνωση των εθνικών αρχείων είναι το σημείο όπου αποτυπώνεται με τη μεγαλύτερη σαφήνεια ο παραλληλισμός ανάμεσα στα αρχεία και στην κρατική δομή μιας χώρας. Η διάρθρωση του δικτύου καθώς και το εύρος των αρμοδιοτήτων της κεντρικής αρχειακής υπηρεσίας εξαρτάται από :

- τη συγκεντρωτική ή αποκεντρωτική δομή του κράτους
- το βαθμό αυτονομίας που διαθέτουν οι τοπικές και επαρχιακές αρχές
- τη δυνατότητα παρέμβασης της κεντρικής εξουσίας στις τοπικές υποθέσεις
- το πολιτειακό καθεστώς της χώρας.

Το εύρος των αρμοδιοτήτων των εθνικών αρχείων είναι επίσης συνδεδεμένο με την ιστορική παράδοση, η οποία κάποτε αντιβαίνει στη λογική της διοίκησης. Έτσι σε πολλές περιπτώσεις υπουργεία που διαθέτουν μία παράδοση διοικητικής ανεξαρτησίας έχουν συστήσει τις δικές τους ιδιαίτερες αρχειακές υπηρεσίες.

2.2.2. Νομοθεσία

Η νομοθεσία είναι ένα καθοριστικό συστατικό του αρχειακού συστήματος, καθώς επισημοποιεί, εκλογικεύει και τυποποιεί τις αρχειακές παρεμβάσεις σε μία χώρα²⁰. Επίσης χρησιμεύει ως σημείο αναφοράς για πολλές βασικές έννοιες και έχει επιπτώσεις στο επαγγελματικό πεδίο²¹.

Η νομοθεσία οφείλει να λαμβάνει υπόψη της:

- τα χαρακτηριστικά του αρχειακού υλικού και τα προβλήματα συγκρότησης και διαφύλαξης των αρχείων
- τις διαθέσιμες δυνάμεις (σε χρήματα, εξοπλισμό και ανθρώπινο δυναμικό) και τους υπάρχοντες θεσμούς
- τους παλαιότερους σχετικούς νόμους και γενικά τη νομοθετική παράδοση της χώρας
- τη δομή και το πολιτειακό καθεστώς του κράτους. (Η ανάπτυξη της αρχειακής νομοθεσίας είναι στενά συνδεδεμένη με την ανάπτυξη των πολιτικών δομών.)

Αυτές οι παράμετροι, στην πλειονότητά τους μη αρχειακής προέλευσης, καθορίζουν τους προσανατολισμούς της νομοθεσίας και εξηγούν τις σημαντικές διαφορές στην αρχειακή νομοθεσία των διαφόρων χωρών.

2.3. Εφαρμοσμένη αρχειονομία

Η εφαρμοσμένη αρχειονομία είναι ασφαλώς το σημαντικότερο μέσο που ένα αρχειακό σύστημα διαθέτει, για να πραγματοποιήσει την αποστολή του. Συχνά ενισχύεται από θεσμικά μέτρα τα οποία καταλήγουν είτε στη δημιουργία μίας αγοράς εργασίας είτε στην αναγνώριση ενός επαγγελματικού status με ανάλογη θέση στην ιεραρχία και στις αμοιβές. Η αρχειονομία ως επάγγελμα επηρεάζεται από την εκπαίδευση και τις λοιπές μορφές επικοινωνίας.

Το αρχειακό επάγγελμα αναπτύχθηκε ανάλογα με την προβληματική κάθε χώρας στον τομέα των αρχείων. Ο εμπειρικός και συμπτωματικός τρόπος που χαρακτήριζε μέχρι εντελώς πρόσφατα την ανάπτυξη του επαγγέλματος εξηγεί την πολύ μεγάλη ποικιλία των τεχνικών και των μεθόδων που εφαρμόζονται ανά τον κόσμο. Ωστόσο αυτή η διαφοροποίηση μοιάζει ήσσονος σημασίας συγκρινόμενη με τη διαμάχη για τα όρια του επαγγέλματος. Ο βαθμός παρέμβασης των αρχειακών υπηρεσιών στη διαχείριση των ενεργών και ημιενεργών τεκμηρίων είναι το κρίσιμο σημείο το οποίο υπόκειται σε σημαντικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα²².

2.4. Εκπαίδευση - Επιμόρφωση - Επικοινωνία

Ποικίλες μορφές επικοινωνίας των γνώσεων στηρίζουν την αρχειονομία τόσο ως επάγγελμα όσο και ως επιστημονικό κλάδο. Ωστόσο στην πραγματικότητα όλα τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα (πανεπιστήμιο, ειδικευμένο κέντρο, επαγγελματική ένωση, πολιτιστικό ή ερευνητικό ίδρυμα) και όλες οι μορφές μετάδοσης των γνώσεων (διδασκαλία, συνέδρια, δημοσιεύματα και περιοδικά) έχουν χρησιμοποιηθεί, για να υποστηρίξουν περισσότερο το αρχειακό επάγγελμα παρά την έρευνα²³. Η αρχειακή κοινότητα πιεζόμενη από προβλήματα πρακτικά έδειξε ελάχιστο ενδιαφέρον για τη θεωρία.

Από όλες τις μορφές επικοινωνίας η εκπαίδευση με το συστηματικό και επίσημο χαρακτήρα της είναι ασφαλώς η σημαντικότερη. Συστηματοποιώντας και τυποποιώντας τις γνώσεις η εκπαίδευση αναδεικνύεται σε παράγοντα σταθερότητας και ορθολογισμού. Η εκπαίδευση παίρνει πολλές μορφές (ακαδημαϊκό μάθημα, πρακτική άσκηση, σεμινάριο, ημερίδα), απλώνεται σε διάφορα επίπεδα (βασικές και μεταπτυχιακές σπουδές, επιμόρφωση στο χώρο εργασίας, δια βίου εκπαίδευση) και παρέχεται σε εξαιρετικά ποικίλα περιβάλλοντα (εθνικά αρχεία, πανεπιστημιακά ιδρύματα, ανεξάρτητες σχολές) και με διαφορετικούς προσανατολισμούς στο περιεχόμενό της (ιστορία, διοίκηση, βιβλιοθηκονομία και επιστήμες της πληροφορικής)²⁴.

Η εκπαίδευση κάθε χώρας πρέπει να συμμορφώνεται με:

- την ιδιαίτερη προβληματική στον τομέα των αρχείων
- την επαγγελματική εμπειρία και παράδοση
- το εκπαιδευτικό σύστημα
- την αγορά εργασίας (δημόσιος ή ιδιωτικός τομέας).

Είναι συνεπώς προφανές πως η εκπαίδευση αποτελεί ένα ακόμη σημείο διαφοροποίησης μεταξύ εθνικών αρχειακών συστημάτων.

2.5. Αρχειακή επιστήμη

Με τον όρο επιστήμη εννοούμε το θεωρητικό σώμα, τις έννοιες και τις αρχές που καθοδηγούν την άσκηση του επαγγέλματος. Πρόκειται για το τελευταίο χρονικά στάδιο της ανάπτυξης ενός αρχειακού συστήματος και ταυτόχρονα το ποιοτικά υψηλότερο. Ο πρακτικός προσανατολισμός των αρχειονόμων καθώς και το περιορισμένο σώμα θεωρητικών εννοιών και αρχών της αρχειονομίας²⁵ καθιστούν την

αρχειακή επιστήμη ένα σημείο περισσότερο σύγκλισης παρά απόκλισης των εθνικών αρχειακών συστημάτων.

3. ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ²⁶

Τα συστατικά στοιχεία ενός αρχειακού συστήματος, με μόνη εξαίρεση την αρχειακή επιστήμη, είναι υποκείμενα σε σημαντικές διαφοροποιήσεις. Είναι ωστόσο εντυπωσιακές οι αποκλίσεις από χώρα σε χώρα του τρόπου με τον οποίο η αρχειονομία γίνεται αντιληπτή και εφαρμόζεται στην πράξη. Σε ό,τι αφορά στην υφή των διαφορών μεταξύ εθνικών αρχειακών συστημάτων, πέντε παρατηρήσεις είναι επιβεβλημένες:

1. Πολλές διαφορές αφορούν κατ' αρχήν το ίδιο το στάδιο ανάπτυξης ενός αρχειακού συστήματος. Επειδή όλα τα αρχειακά συστήματα δε βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο, τα συστατικά στοιχεία τα οποία εξετάσαμε δεν απαντώνται παρά σε συγκεκριμένες χώρες. Αλλά ακόμα και όταν είναι παρόντα, δεν έχουν όλα τον ίδιο βαθμό ανάπτυξης.
2. Ο τρόπος ανάπτυξης των εθνικών αρχειακών συστημάτων δεν υπήρξε κοινός για όλες τις χώρες. Τα εθνικά αρχειακά συστήματα στην Ευρώπη και στην Αμερική γνώρισαν μία ανάπτυξη η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις διήρκεσε αιώνες. Τα συστήματα αυτά επικοινωνούσαν ελάχιστα μεταξύ τους και καταβαλλόταν προσπάθεια να επιλυθούν τα ιδιαίτερα προβλήματα με όπλο τον εμπειρισμό. Αντίθετα οι χώρες του Τρίτου Κόσμου δημιουργούν ή εισάγουν αρχειακά συστήματα τα οποία δεν έχουν προκύψει κατά τρόπο φυσικό από την ανάπτυξη των κοινωνιών τους. Τα συστήματα αυτά είναι ευθέως συνδεδεμένα και πιο επιρρεπή στην ενσωμάτωση του πεδίου ενεργά τεκμήρια και στην υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών.
3. Δεν υπάρχουν διαφορές οι οποίες να προκύπτουν από κάποια διαφορετική « σχολή σκέψης » ή τέλος πάντων διαφορές οι οποίες να αφορούν έννοιες. Τα σημεία διαφοροποίησης των εθνικών αρχειακών συστημάτων προκύπτουν κυρίως από παγιωμένες επαγγελματικές ιδιαιτερότητες, οι οποίες έχουν συνήθως προφανή ιστορική ερμηνεία και δικαιολογούνται από τον εμπειρικό και μονήρη τρόπο ανάπτυξης των εθνικών αρχειακών συστημάτων.
4. Δεν πρόκειται σε καμία περίπτωση για ιδιαιτερότητες οι οποίες αφορούν αυστηρά μία μόνο χώρα. Πρόκειται μάλλον για τάσεις οι οποίες έχουν μια ευρύτερη τοπική-γεωπολιτική παρά εθνική εμβέλεια.
5. Οι διαφορές μεταξύ εθνικών αρχειακών συστημάτων αφορούν διαφορετικά στοιχεία της πυραμίδας ενός αρχειακού συστήματος και δεν έχουν όλες την ίδια σημασία. Ωστόσο σε καμία περίπτωση οι διαφορές αυτές δεν αφορούν την κορυφή του αρχειακού συστήματος, την αρχειακή επιστήμη. Σε γενικές γραμμές στα ψηλότερα επίπεδα της πυραμίδας του αρχειακού συστήματος οι διαφορές τείνουν να εξαφανιστούν.

Ως αιτίες των διαφορών μεταξύ εθνικών αρχειακών συστημάτων μπορούμε να επισημάνουμε τη διαφορετική προβληματική κάθε χώρας, το διαφορετικό εξω-αρχειακό περιβάλλον (φυσικό περιβάλλον, κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον, πολιτειακό καθεστώς και δημόσια διοίκηση)²⁷ και το διαφορετικό τρόπο ανάπτυξης των εθνικών αρχειακών συστημάτων και κατά συνέπεια το διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης που σήμερα έχουν κατακτήσει. Διαπιστώνουμε δηλαδή πως πρόκειται κατ'ουσίαν για λόγους ιστορικούς, οι οποίοι είτε σχετίζονται με το αρχειακό υλικό είτε με το ίδιο το αρχειακό σύστημα είτε τέλος με το πολιτικο-κοινωνικό περιβάλλον εντός του οποίου το σύστημα αναπτύσσεται. Το γεγονός αυτό άλλωστε ερμηνεύει και το φαινόμενο της ομαδοποίησης των αρχειακών συστημάτων κατά γεωπολιτικές σφαίρες και στο εσωτερικό αυτών κατά πολιτισμικές ζώνες.

Στο μέλλον τα εθνικά αρχειακά συστήματα θα είναι περισσότερο ενημερωμένα για τις εμπειρίες των συστημάτων άλλων χωρών και η ανάπτυξή τους θα γίνεται κατά τρόπο όλο και περισσότερο προγραμματισμένο και ορθολογικό²⁸. Οι δύο τελευταίες επισημάνσεις μάς επιτρέπουν να υποθέσουμε ότι στα προσεχή χρόνια θα αναπτυχθούν πολλά κοινά σημεία στο επίπεδο της εφαρμοσμένης αρχειονομίας και θα διευρυνθεί το κοινό αλλά ακόμα ισχνό σώμα της αρχειακής επιστήμης. Σε ό, τι αφορά στο κατώτερο τμήμα του αρχειακού συστήματος (πόροι- εξοπλισμός και θεσμοί) οι διαφορές θα εξακολουθήσουν να υφίστανται. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι βάσεις των εθνικών αρχειακών συστημάτων, τα οποία αναπτύσσονται σε διαφορετικά περιβάλλοντα και έχουν να επιλύσουν διαφορετικά προβλήματα, οφείλουν να παραμείνουν διαφορετικές.

4. ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Πολλές από τις διαπιστώσεις που αφορούν στο εθνικό σύστημα αρχείων μπορούν εύκολα να αναχθούν στο επίπεδο της αρχειακής υπηρεσίας ή ακόμη και της εργασίας του μεμονωμένου επαγγελματία αρχειονόμου.

Πρέπει ωστόσο να τονίσουμε πως, όσο οι διαστάσεις του αρχειακού υλικού ή της αρχειακής υπηρεσίας παραμένουν μικρές, τα προβλήματα είτε δε γίνονται αντιληπτά είτε λύνονται εκ των ενόντων. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα είναι δυνατό ακόμα και σήμερα να εργάζεται κάποιος αποτελεσματικά σε ένα ιδιωτικό αρχείο ή σε μία μικρή αρχειακή υπηρεσία με όπλα τη φιλοτιμία, την κοινή λογική, τη βοήθεια των ειδικών της πληροφορικής και των ιστορικών. Ωστόσο αυτός ο εξοπλισμός είναι ανεπαρκής, όταν τα προβλήματα εξετάζονται σε εθνικό επίπεδο ή όταν οι διαστάσεις του υλικού είναι μεγάλες. Επίσης ανεπαρκείς αποδεικνύονται οι παραπάνω μέθοδοι, όταν ο αρχειονόμος καλείται να αντιμετωπίσει ένα ενεργό αρχείο και είναι πλέον αναγκασμένος να βρει λύσεις κάτω από την ασφυκτική πίεση της διοίκησης. Επιμένουμε στην τελευταία περίπτωση, γιατί συνιστά μια σημαντική αλλαγή στο επαγγελματικό πλαίσιο του παραδοσιακά εργαζόμενου αρχειονόμου. Σε πολλές περιπτώσεις σφάλματα, αδυναμίες ή καθυστερήσεις των εργαζομένων στα ιστορικά αρχεία καλύπτονται από την ανοχή των ερευνητών και την πεποίθησή τους πως πρέπει οι ίδιοι να διασώσουν και να επεξεργαστούν το αρχειακό υλικό το οποίο είναι απαραίτητο για την έρευνά τους²⁹.

Όταν αναλάβει μία εργασία ο αρχειονόμος, πρέπει να ενεργήσει με τον ίδιο τρόπο που οργανώνεται και λειτουργεί ένα εθνικό σύστημα αρχείων. Στόχος του είναι να εκπονήσει ένα αρχειακό σύστημα στα μέτρα του προβλήματος που έχει να αντιμετωπίσει. Το πρώτο βήμα είναι να εντοπίσει και να περιγράψει επακριβώς το πρόβλημα³⁰. Σε αυτό το στάδιο η μέθοδος μοιάζει πολύ με την προσέγγιση των ειδικών της πληροφορικής, που αποκαλείται ανάλυση αναγκών (*requirements analysis*).

Στην αρχή ο αρχειονόμος θα εξετάσει τα χαρακτηριστικά του αρχειακού υλικού, τον όγκο του, τη χρονική περίοδο στην οποία αφορά, την υλική του μορφή (δηλαδή το υπόστρωμα στο οποίο βρίσκεται, το ενδεχόμενο να βρίσκεται το υλικό σε συγκροτημένους φακέλους ή αντίθετα να υπάρχουν τεκμήρια που χρήζουν άμεσης αποκατάστασης από ειδικευμένο συντηρητή κλπ.). Επίσης πρέπει να εξεταστούν και οι παράμετροι της εσωτερικής οργάνωσης των τεκμηρίων, όπως, λ.χ., αν το υλικό είναι πλήρες ή ακρωτηριασμένο, αν είναι αμιγές ή περιλαμβάνει τεκμήρια διαφορετικών αρχειακών συνόλων, αν έχουν προηγηθεί (είτε από τη διοίκηση είτε από άλλους αρχειονόμους) αρχειακές εργασίες και σε ποια έκταση.

Προκειμένου να καθοριστεί η προβληματική με την οποία βρίσκεται αντιμέτωπος, ο αρχειονόμος θα σταθμίσει και τα εξω-αρχειακά δεδομένα του προβλήματος. Τέτοια μπορεί να είναι:

- μία σημαντική φυσική καταστροφή³¹
- η αδυναμία ανεύρεσης των ζητούμενων πληροφοριών
- η μείωση των διαθέσιμων χώρων για την αποθήκευση του υλικού
- ο διαμελισμός του υλικού σε διάφορες αρχειακές (και μη) υπηρεσίες
- οι νομικές δεσμεύσεις για παρατεταμένη φύλαξη του υλικού
- τα ζητούμενα της έρευνας για ορισμένη κατηγορία τεκμηρίων.

Στη συνέχεια ο αρχειονόμος θα προσπαθήσει να δημιουργήσει τα απαραίτητα για την εργασία του στοιχεία και να τα συγκροτήσει σε ένα σύστημα. Κατ' αρχήν πρέπει να εξασφαλίσει τους απαιτούμενους πόρους, τους απαραίτητους χώρους και τον αναγκαίο εξοπλισμό, για να επεξεργαστεί το υλικό που του έχουν αναθέσει. Σε κάθε περίπτωση η έλλειψη αυτών των στοιχειωδών συστατικών, τα οποία περιλαμβάνονται στο τμήμα πόροι- υλικοτεχνική υποδομή ενός συστήματος, αποδεικνύεται μοιραία.

Επίσης θα κάνει όλες τις απαραίτητες ενέργειες, προκειμένου να εξασφαλίσει το κατάλληλο -σε ποιότητα και ποσότητα- ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο θα εφαρμόσει τα προγράμματα και θα αξιοποιήσει τους πόρους και την υλικοτεχνική υποδομή.

Σημαντικό τμήμα της δραστηριότητας του αρχειονόμου θα απορροφήσει η διαμόρφωση του απαιτούμενου θεσμικού πλαισίου. Μία από τις πρώτες ενέργειες του αρχειονόμου είναι να εξασφαλίσει μία νομική βάση για την εργασία του και να προσπαθήσει να πετύχει την υπαγωγή του ή έστω τη συνεργασία του με τα υψηλότερα κλιμάκια της διοίκησης. Αργότερα θα διαμορφώσει τις ρυθμιστικές και κανονιστικές διατάξεις που απαρτίζουν τις πολιτικές μιας υπηρεσίας στον τομέα των αρχείων, όπως κανονισμό λειτουργίας της αρχειακής υπηρεσίας, ζητήματα χρήσης και αναπαραγωγής των τεκμηρίων, διαδικασία εκκαθάρισης του αρχειακού υλικού. Ανάλογα με τη φύση της υπηρεσίας για την οποία εργάζεται ο αρχειονόμος (δημόσια ή ιδιωτική, κερδοσκοπική ή μη) οι διατάξεις αυτές προσλαμβάνουν διάφορες μορφές και είναι δυνατό να προβλέπουν κυρώσεις για τους παραβάτες.

Κατόπιν ο αρχειονόμος θα προχωρήσει στην εκπόνηση και εφαρμογή διαφόρων αρχειακών προγραμμάτων εξασφαλίζοντας στην αρχή την ασφαλή φύλαξη και φυσική διευθέτηση των τεκμηρίων και περνώντας έπειτα στη διανοητική επεξεργασία του υλικού. Τα προγράμματα αυτά αφορούν συγκεκριμένες κατηγορίες του υλικού (ορισμένα αρχειακά σύνολα ή συγκεκριμένες κατηγορίες τεκμηρίων, όπως, λ.χ., τα ενεργά και ημιενεργά τεκμήρια) ή συγκεκριμένες αρχειακές εργασίες (προσκτήσεις, ταξινόμηση, ευρετηρίαση, εκπόνηση εργαλείων έρευνας). Ο αρχειονόμος είναι βέβαια ο αρμόδιος για τη διαχείριση των αρχειακών πληροφοριών και του υλικού τους υποστρώματος, όμως η εργασία του δεν ολοκληρώνεται με την επεξεργασία των-τεκμηρίων αλλά με την αξιοποίησή τους από το ερευνητικό κοινό.

Ένα κρίσιμο σημείο το οποίο δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής μας είναι ο τρόπος και ο χρόνος εφαρμογής των αρχειακών προγραμμάτων. Ο αρχειονόμος δε ζει εκτός κοινωνίας ή ακριβέστερα δε ζει πλέον. Κατά συνέπεια η ανάλυση αναγκών που έκανε στην αρχή της παρέμβασής του θα τον καθοδηγήσει στην ιεράρχηση των στόχων του. Η αρχειακή παρέμβαση οφείλει βέβαια να συμμορφώνεται με τους κανόνες και τις αρχές της αρχειονομίας, δε γίνεται όμως με βάση τη σειρά που υποδεικνύουν τα εγχειρίδια αρχειονομίας αλλά με βάση τα όσα η ίδια η πραγματικότητα και οι προτεραιότητές της επιτάσσουν.

Απαιτείται η γνώση της «κουλτούρας», του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί και συμπεριφέρεται ο οργανισμός στον οποίο εργάζεται ο αρχειονόμος. Αυτή η γνώση είναι απαραίτητη στον αρχειονόμο, για να εκτιμήσει τον τρόπο με τον οποίο θα οργανώσει την παρέμβασή του. Ειδικά στο χώρο των ενεργών αρχείων μία υπηρεσία ή μία επιχείρηση με την πρόσληψη ενός αρχειονόμου επιδιώκει να λύσει ένα συγκεκριμένο πρόβλημα (λ.χ. χώρου ή ασφάλειας ή γρήγορης ανάκτησης των πληροφοριών). Ο αρχειονόμος θα πρέπει κατ' αρχήν να ανταποκριθεί σε αυτά τα ζητούμενα. Ο σεβασμός των αναγκών της διοίκησης καθορίζει το καθορίζει το χρόνο των αρχειακών εργασιών. Δε σημαίνει βέβαια ότι ο αρχειονόμος θα κληθεί να κάνει πράγματα με τα οποία δε συμφωνεί. Απλώς θα τα εκτελέσει με διαφορετική σειρά, προκειμένου να αποδειχθεί περισσότερο αποτελεσματικός³².

Είναι περιττό να υπογραμμίσουμε το ρόλο που παίζουν η Εκπαίδευση - Επιμόρφωση και οι λοιπές μορφές Επικοινωνίας των γνώσεων για ένα μαχόμενο αρχειονόμο. Η επιστημονική κατάρτιση είναι ασφαλώς η απαραίτητη προϋπόθεση, αλλά δεν είναι η μόνη. Η αρχειονομία βρίσκεται σήμερα σε

διαρκή εξέλιξη και η συνεχής επιμόρφωση καθώς και η ενημέρωση για τις εξελίξεις στον επαγγελματικό και επιστημονικό χώρο όχι μόνο σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο είναι για έναν επαγγελματία επιβεβλημένη. Τέλος η ίδια η υφή του επαγγέλματος το οποίο έχει να αντιμετωπίσει καθημερινά πλήθος πρακτικών λεπτομερειών θέτει επιτακτικά στον αρχειονόμο την ανάγκη ανταλλαγής εμπειριών με συναδέλφους οι οποίοι αντιμετωπίζουν παρόμοια ή έστω ανάλογα προβλήματα.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Roberge, M. *La gestion de l'information administrative: application globale, systématique et systématique*. Québec: Documentor, 1992, σ. 123-129. Οι C. Couture και j.-Y. Rousseau αναφερόμενοι στην ίδια έννοια χρησιμοποιούν τον όρο πολιτική, ενώ οι C., Hare και j. McLeod. τον όρο πρόγραμμα. Βλ. Couture, C.- Rousseau, j.-Y. *Les archives au XXe siècle; une réponse aux besoins de l'administration et de la recherche*. Montréal : Université de Montréal, 1982, σ. 13-25· Hare, C. - J. McLeod. *Developing a records management programme*. London : Aslib (Association for information Management), 1997, σ. 14-20.
2. Βρανούσης, Λ. «Αρχεία», Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια - Συμπλήρωμα 1957, σ. 736.
3. Sigmond, P. J. «Divergences et convergences dans le domaine des archives: l'Amerique du Nord vue par un Europeen» στο *Deuxieme conférence Européen des archives: actes*. Paris: Conseil international des archives, 1989, σ. 13.
4. Αναφερόμαστε ιδιαίτερα στον πλούτο των ιταλικών και των γαλλικών αρχείων. Ωστόσο παλαιά τεκμήρια βρίσκουμε και σε ορισμένες χώρες του Τρίτου Κόσμου (Μαρόκο, Αιθιοπία), αλλά πρόκειται για μεμονωμένα έγγραφα παρά για αρχειακά σύνολα. Δυστυχώς δε διαθέτουμε επαρκείς πληροφορίες για τις χώρες της Άπω Ανατολής (Ιαπωνία, Κορέα, Κίνα) οι οποίες είχαν συγκροτήσει διοικήσεις με στιβαρή γραφειοκρατία.
5. Blouin, F. «Convergences et divergences des traditions dans le domaine des archives: perspective nord-americain» στο *Deuxieme conference europeenne des archives: actes*, ό.π., σ. 29.
6. Φράση αποδιδόμενη στο σενεγαλέζο συγγραφέα Amadou Hampate Ba.
7. «Actes du 11 e Congres international des archives (Paris, 22-26 aout 1988)». *Archivum*, 35 (1989), 284 σ. 8. Gavrel, S. «Dossiers électroniques: un defi pour les archives» στο *La place de l'archivistique dans la gestion de l'information: perspectives de recherche. Symposuim en archivistique*. Montreal : Groupe interdisciplinaire de recherche en archivistique (GIRA), 1990, σ. 167-184.
9. Himly, F.-J. *Reorganisation et developpement des archives*. Paris: UNESCO, 1979, σ. 9.
10. Perotin, Y. (επιμ.). *Manuel d'archivistique tropicale*. Paris: Mouton, 1966, σ. 11.
11. Ο όρος εθνικό αρχειακό σύστημα χρησιμοποιήθηκε και από το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων βλ. Duchein, M. «Le Fonds international pour le developpement des archives». *Gazette des archives*, 87 (1974), σ. 265.

12. Υπό τον όρο συγκρότηση εννοούμε τόσο την κάλυψη των ελλείψεων που διαπιστώνονται στο αρχειακό υλικό των ιστορικών αρχείων όσο και την αρχειακή παρέμβαση κατά τη δημιουργία των τεκμηρίων από τη διοίκηση.

13. «Μια τέτοια πρωτοβουλία ανταποκρίνεται σ' ένα διπλό στόχο: αφ' ενός στη διαφύλαξη των τεκμηρίων και αφ' ετέρου στην εξασφάλιση της πρόσβασης του κοινού σε αυτά». Βλ. Schellenberg, Th. «Programme pour l'etablissement d'un service d 'archives publiques» στο Perotin, Y. (επιμ.), ό.π, σ. 19.

14. Minotto, Cl. «Le Congres international des archives: un outil pour le developpement des archives». *Archives*, 21, 4 (1990), σ. 72. Άλλωστε μία από τις τρεις έννοιες της λέξης αρχείο είναι αυτή του κτιρίου στο οποίο φυλάσσονται τα τεκμήρια. Βλ. International Council on Archives / Conseil International des Archives. *Dictionaiy of archival terminology / Dictionnaire de terminologie archivistique*. 2η έκδ. München : K.G. Saur (ICA Handbooks Series, 7), 1988, σ. 25· *Vocabu/aire des archives: archivistique et diplomatique contemporaines*. Paris: AFNOR, 1986, σ. 17.

15. Στην περίπτωση του υπάρχοντος κτιρίου ενδέχεται να πρόκειται για ένα κτίσμα που υπογραμμίζει τον πολιτιστικό χαρακτήρα των αρχείων (μουσείο, βιβλιοθήκη, πανεπιστήμιο, ακαδημία, ιστορικό κτίριο) ή αντίθετα για ένα κτίριο με έμφαση στον αποθηκευτικό χαρακτήρα: τράπεζα (Κένυα), φυλακή (Μεξικό), λοιμοκαθαρτήριο (Γουινέα), εθνικό τυπογραφείο (Ζαίρ).

16. Duchein, M. *Les batiments et equipements d'archives*. Paris: ConseilInternational des Archives, 1966, 312 σ.

17. Delmas, B. - D'Oiiier, J. *La planification des infrastructures nationales de documentation, de bibliotheque et d'archives: esquisse d'une politique generale*. Paris: Unesco, 1974.

18. Σύμφωνα με τον C. Kecskemeti τα κοινά σημεία των μελών του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων είναι «το ιδιαίτερο επάγγελμα που εξασκούμε και η σταυροφορία που κάνουμε, για να εξασφαλίσουμε τα μέσα τα οποία θα μας επιτρέψουν να το ασκήσουμε» (συνέντευξη του C. Kecskemeti στον C. Couture: «Le Conseil international d'Archives», *Archivécu*, Montreal: Universite de Montreal, 20.3.1988).

19. « Η δημιουργία των εθνικών αρχείων (...) είναι το σημείο εκκίνησης στο βαθμό που με αυτήν εγκαταλείπουμε το στάδιο της προετοιμασίας, για να περάσουμε στη φάση της υλοποίησης» (Delmas, B.- D' Oiier, J., ό. π., σ. 285).

20. Couture, C. - Lajeunesse, M. *Legis/atons et politiques archivistiques dans le monde*. Quebec: Documentor, 1993, σ. 41 7.

21. Τόσο η αρχή του αρχειακού δεσμού όσο και η «ουλτρα-μαξιμαλιστική » προσέγγιση που υιοθέτησε η Σοβιετική Ένωση προήλθαν από δύο νομοθετικά κείμενα: την εγκύκλιο του Natalis de Wailly (24.4.1841) και το διάταγμα του Β. Ι. Λένιν (1.6.1918). Ανάλογο αντίκτυπο στη λειτουργία των αρχείων είχαν και οι φορτισμένες ιδεολογικά διατάξεις που εκδόθηκαν την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης.

Βλ. Santoni, P. «Archives et violence; a propos de la loi du 7 messidor an 11». *Gazette des archives*, 146 | 147 (1989), σ. 205.

22. Couture, C. - Lajeunesse, M. *Legislations archivistiques et politiques nationales d'archives; etude comparative d'impact*. Montreal: Universite de Montreal, 1991.

23. Couture, C. - Rousseau, J.-Y. *Les archives au XXe siec/e. Montreal: une reponse aux besoins de /'administration et de /a recherche*. Montreal: Universite de Montreal, 1982.

24. Lajeunesse, M. « L ' archivistique, une science de l'information a la recherche d'un milieu de formation». *Archives*, 18, 3 (decembre 1986), σ. 35-47.

25. Cox, R. «Professionalism and archivists in the United States». *American Archivist*, 49 (Summer 1986), σ. 229-247.

26. Bayas, A. «Les differences entre les systemes nationaux d 'archives : nature et causes». *Reflexions archivistiques*, 4 (juin 1994), σ. 1-23.

27. Για μία ανάλυση του πολιτικού, κοινωνικού, οικονομικού, πολιτισμικού, και τεχνολογικού περιβάλλοντος στο οποίο αναπτύσσεται ένα αρχειακό σύστημα βλ. Gagnon-Arguin, L. *L'archivistique au Quebec: son histoire, ses acteurs, depuis 1960*. Quebec: Presses de l'Universite du Quebec, 1992, σ. 15-67.

28. Delmas, B.- D'Oiiier, J., ό.π., σ. 19· Perotin, Y. (επιμ.), ό.π., σ. 12

29. Δρούλια, Λ. « Η συνειδητοποίηση του έργου του ιστορικού » στο Σύγχρονα Αρχεία: Φάκελοι και ιστορική έρευνα (παράρτημα περ. Μνήμων, 6), Αθήνα, 1991, σ. 33.

30. Roberge, M., ό. π., σ. 142-144.

31. Άλλωστε συχνά στην αφετηρία δημιουργίας μιας αρχειακής υπηρεσίας βρίσκεται μία καταστροφή ή σε άλλες περιπτώσεις μία επέτειος ή μία μετακόμιση.

32. Μπάγιας, Α. «Τα ενεργά αρχεία επιχειρήσεων» στο Η διαχείριση των βιομηχανικών αρχείων. Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών), 1998 (υπό εκτύπωση).